

Şəddat CƏFƏROV,
iqtisadiyyat elmləri üzrə fəlsəfə
doktoru,
Azərbaycan və Rusiya Yazıçılar və
Jurnalistlər Birliklərinin üzvü,
Beynəlxalq Yazıçılar Birliyinin üzvü

İkinci Qarabağ müharibəsinin qələbə ilə başa çatması xalqımızın həyatında yeni mərhələnin əsasını qoydu. İstər iqtisadiyyatda, istər hərbdə, istərsə də, mədəniyyət sahəsində çox böyük kəmiyyət və keyfiyyət dəyişmələri mərhələsi başladı. Bu qələbəyə qədər demək olar ki, bütün şairlərimizin yaradıcılığında bir kədər axını keçirdi. Axı şair də insandır, həssas ələmi var. O da təkcə xalqın ağrısını hiss etmir, həm də torpağın ağrısını hiss edir. Şairin varlığında itirilən torpaqların göynəmi sözə çevrilir. Zaman-zaman nəz bə yaralarını ağrısı ilə gələcək nəsillərə ötürülür. Şübhəsiz, müəyyən zamanı gələcək nəsillər möhür söz vasitəsi ilə qavraya bilər. Başqa sözlə, söz yaddaş olaraq insanın təbiətini idarə edir. Onu keçmişə bağlayır. Hər bir insan möhür sözün təlqini ilə cəmiyyətin özünün bir parçası olduğunu hiss edir. Cəmiyyətlə bəzə nəfəs alaraq, cəmiyyətin tələpəli məsələlərində özünü kənarında görmür. Bir insanın ağır sınaqlardan keçərək zamanın yeni dövrünə daxil olması üçün onun mübarizə əzmi, iradəsi, dözümlü olmalıdır. Mən mənəvi sabitliyini qoruyub saxlayan, təbiətində təkni üstün tutan söz adamlarından biri haqqında danışmaq istəyirəm. Bu, Cəbrayıl torpağının yetirməsi olan Yaqub Sözdür. Onun tərcümeyi-hal qeydlərində oxuyuruq: "1956-cı ildə Azərbaycan Respublikası Cəbrayıl rayonunun Sarıcallı kəndində anadan olmuşdur. Əmək fəaliyyətinə inşaatçı kimi başlayıb. 2001-ci ildə Bakı İslam Universitetinə daxil olmuş və 2006-cı ildə orada "Axund-İmam, şəriət müəllimi" ixtisası üzrə tam kursu bitirmişdir. Yaqub Söz adı ilə tanınan Abbasov Yaqub Feyzulla oğlu hələ ilk gənclik illərindən, bir az da dəqiq desək, yeniyetməlik çağlarından tay-tuşları arasında ictimai fəallığı ilə seçilib. Orta məktəbdə oxuduğu dövrdə ictimai fəallığı müəllimlərinin diqqətini cəlb edib, sinif nümayəndəsi olub. Təhsildə və ictimai işlərdə fəallığı onun mənəvi mühitinin tələbatı kimi özünü göstərmişdir. Məktəb şagird təşkilatının sədri, sonra isə oxuduğu təhsil ocağında İdman komitəsinin rəhbəri kimi, fəallığı ilə seçilib. Bundan sonra hərbi xidmət illəri (1974-1976) gəlir. Ordu sıralarındakı fəallığına görə komandirlərin rəğbətini qazanır. Manqa komandiri, böyük komandirinin müavini kimi hərbi

Həyatın "Sınaq yükü" sözün güzgüsündə yaxud, Yaqub Sözün yeni kitabı üzərində düşüncələr

missiyaları ilə ümidləri doğruldur. Yoldaşlıq məhkəməsinin sədri kimi fəaliyyəti ona mürciat edənlərin ədalət hissəsinə inamını qoruyub. Yaqub Söz (Abbasov Yaqub Feyzulla oğlu) qarşılaşdığı həyat hadisələrinə vicdanlı münasibəti ilə fərqləndiyi üçün istər hərbi xidmət dövründə, istərsə də hərbi xidmətdən sonrakı zamanlarda onu tanıyanların inamını qazandığı üçün yüksək hörmət və ehtiram sahibi olub. O həmişə haqqı öndə görür. Aparıcı inşaatçı kimi əmək fəaliyyəti illərində də ictimai fəallığı davam edib. Təhsil, idman, əmək fəaliyyəti ilə bağlı fəxri fərmanlarla, döş nişanı, tərifnamə və diplomlarla təltif olunub. Ali dini təhsil aldığından sonra dini ayinlərin icraçı vəzifəsində çalışır, bu yöndə fəaliyyəti ilə də gələcəyə inam və qarşılıqlı hörmətin vacibliyini hər kəsə təlqin edir. Nəzəri biliklərlə yanaşı, dövrünün tanınmış din xadimlərinin təcrübələrindən də layiqincə bəhrələnməmişdir. Hələ kiçik yaşlarından ədəbiyyata, poeziyaya maraq göstərmişdir. İlk şeiri orta məktəb illərində çap olunub. "Dərsizliyin dərdi", "Çox uzandı bu nağıl" kitablarının müəllifi, "Vətən daşı olmayan, olmağın ölkə vətəndaşı" kitabının baş redaktorudur. Dövrü mətbuatda mütəmadi çap olunur". Zənnimcə, hər bir söz adamının yaradıcılıq yolunu dəyərləndirmək üçün elə onun həyat yolunda başlamaq, həyat yolunun hansı dövrlərdən keçdiyinə diqqət yetirmək vacibdir.

Tərcümeyi-hal qeydlərindən görüldüyü kimi Yaqub Söz özü də kifayət qədər zəngin həyat yolu keçib. Əgər belə demək mümkündürsə, o, Abbasov Yaqub Feyzulla oğlundan Yaqub Sözə qədərki yolun yetirməsidir. Mən belə zənn edirəm ki, Yaqubu sözə gətirən və onu Yaqub Söz olmağa vadar edən, onun həyat hadisələrinə, həyatın doğurduğu çətin və asan sualların hamısına cavab verə bilmək gücü ilə bağlıdır. Qədim həyatı müşahidələri, şərq mənəvi mühitində bələdiyyə, dini kitabları kifayət qədər mütaliə imkanları ilə onun həyatında bir zənginlik mühiti yaradıb.

Birmənalı qeyd etmək lazımdır ki, insan iddialarla nə qədər çıxış edir-etsin, yəni də cəmiyyət onun əməli və eyni zamanda ağıla, məntiqə söykənən fikirləri ilə hesablaşır. Bütün hallarda bir tutarlı əməli olmayan, çətinlik qarşısında qalan bir şəxsə ağıllı məsləhət verə bilməyən kiməni heç kim səmimiyyətlə təqdir edə bilməz. Doğrudur, imkanları ilə insanlara təsir gücündə ola bilər. Ancaq bu imkan mühiti aradan qalxan kimi həmin iddialar da yox olub gedər.

Mən 2020-ci ilin noyabr ayında Cəbrayıl işğaldan azad olunması xəberini

eşidən kimi Cəbrayıldan olan dostlarımı, əlbəttə, birinci növbədə söz adamlarını gözümlə görməyə çalışdım. Onların hansı hissələrlə, hansı düşüncələrlə yaşadıklarını təsəvvür etməyə çalışdım. İmkanım daxilində bir çoxuna zəng etdim. Doğma yurdlarını, yerlərin azad olduğunu xəbəri ilə onları təbrik elədim. Əlbəttə, kövrələnələr, qürurlu duyğularla sevinclərini mənə bölüşənlər əslində yeni bir sabahın başladığını təsdiqini ifadə edirdilər. Bəli, həyatımız bu qələbədə sonra dəyişəcəkdə. Doğrudan da, elə belə oldu.

Yaqub Sözün bir neçə kitabını çap etmişəm. Onunla yaradıcılıq əlaqələrimiz 2017-ci ildən başlayıb. Birinci kitabını gətirəndə onun ədəbi təxəllüsü mənə də qəribə əhval yaratdı: Yaqub Söz - əlbəttə, mən bu adda bir iddia da görürdüm. Doğrudur, yaradıcı adamlarda iddianın olması təbii qəbul olunmalıdır. Çünki yaradıcı adam iddiasız heç nə yaratmaq imkanında ola bilməz. İndi Yaqub müəllimin də söz sahiblik iddiası ilə qarşılaşanda onun bu iddianı necə doğruldacağı haqqında düşünürdüm.

Birinci kitabını "Dərsizliyin dərdi" adı ilə nəşrə hazırladıq. Yaqub Sözü bir mənəviyyət adamı kimi tanımaq üçün "Dərsizliyin dərdi" kitabının əvvəlinə yazıçı-publisist Əli Rza Xələfilinin yazdığı "Dərsizlik böyük dərdirdir" adlı qeydlərini oxumaq bas edərmişdir. Həqiqətən, Yaqub müəllimin şeirlərində, ədəbi-publisist yazılarında dərd idealizə olunur. Dərd insanı içəridən yeiyib çürüdən bir vasitə kimi təqdim olunur. Dərd insanı dözümə aparan güc mənbəyi kimi göstərilir.

Əlbəttə, bu, 7 il bundan əvvəl olmuşdu. Yəni Yaqubun həmin kitabından sonra dövrü mətbuatda yazıları ardıcıl dərc olunub. Yaradıcılığını, tale yolunu təsvir edən ədəbi-publisist yazılar da işıq üzü görüb. Bütün bunlar Yaqub Sözün daim mənəvi hərəkatda olduğuna təkbizolunmaz göstəricidir. Onun təbiətinin ən üstün tərəfi səmimiyyətdir. Hətta ikinci kitabında da yenə qəlbinin ağrılarına ifadə edən yazıları daha çox yer tuturdu: "Bu nağıl çox uzandı" adı ilə çap olunan kitabında da varlığına hakim kəsilən bir nigarlıq duyğusu onu tərk etməmişdi. Bir sözlə, Yaqub sonrakı kitablarında da - "Üzümüzə açılan səhərlər" və indi oxuculara təqdim olunan "Sınaq yükü" toplusunu da öz oxucularına yüksək mənəvi məsuliyyətlə təqdim edir. Təkcə elə onun yeni kitabı "Sınaq yükü" göstərir ki, həyatını daim söz ilə ünsiyyətdə keçirməkdən yorulmayıb. O bütün qəlbi ilə söz ələminə bağlıdır.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Yaqub Sözün çox aydın dəst-xətti ilə seçilən publisistikası da çox dəyərlidir. Elə "Sınaq

yükü"nün əvvəlindəki qeydlər də kifayət qədər bu qənaətlərimizi təsdiq edir: "Maddi aləmdə qəbul etdiyimiz hər tamlıq müəyyən təşkilatın bütövlükdür. Əlbəttə ki, bu tamlığı bütövlükdə bilmək və dərk etmək mümkündürsə. Ancaq, onu bölümlərə bölməklə, müəyyən cəhətdə tədqiq etməklə bilmək və tanımaq olar. İnsan da belədir. Yalnız şəxsiyyətini təsdiq etmək üçün lazım olan məlumatlar (adı, soy adı və s) onu yetərincə tanımağa kifayət etməz. Amma onun ömür yolunun müəyyən bölümləri barəsində məlumat ala bilsək, haqqında daha çox bilər və onu yaxından tanıyırıq. Həyatın bölümləri mərhələ-mərhələ insanın yaşadığı anları duyub hiss etdiklərini, şirin və acı təəssüratlarını, elmi və hissi yaddaşlarını, düşüncələrini, bir sözlə, həmin bölməyə daxil olan, aid olan nə varsa özündə ehtiva edir. Hər bölümün özünəməxsus rəng çəqəlləri vardır ki, həyatımıza gözəllik və məna verən də elə bunlardır". Bu qeydlərin özü belə bir qənaətə yol açır ki, Yaqub daim cəmiyyətin həyatı ilə bağlı düşündür. Bütün hallarda insan özündən başqa kimsəni də düşünürsə və bu düşüncənin özü yüksək əxlaq-məna dərəcəyə soykənirsə, demək o, cəmiyyətin tələbi üçün narahatdır. Cəmiyyətin həyatını öz həyatından təcrid şəkildə qəbul etmir. Bütöv halda insanı ömrünün təkcə ayrı bir hissəsinə görə yox, onu həyatının tamlığı ilə görə bilmək dəqiq və aydın qiymətləndirməyə əsas ola bilər. Yaqub da bütün hallarda insanı tanımağı əsas götürür. Əlbəttə, burada insanı başa düşmək də unudulmur. Elə Yaqub Söz kimi qələm adamları insanları yaxşı tanımaq və onları başa düşmək üçün ömür sərf edirlər. Yalnız bundan sonra müəyyən qənaət ifadə edirlər. Əlbəttə, hər bir mərhələdə insan təməldir. Ancaq yeni mərhələdə yeni tamlıq dövrü gəlir. Bir sözlə, Yaqub hər kəsi öz təbiətinə uyğun, yaşına uyğun, uşaqlığına, gəncliyinə, qocalığına uyğun qavraya bilər. Buna görə də öz sözündə kifayət qədər inamlıdır. Onun cəmiyyət və insan problemləri ilə bağlı qeydlərinin hamısında bir əsas fikir var. İnsan özünü tanımağı bacarmalıdır. Əgər insan özünü tanımağı bacarmırsa, onda şübhəsiz ki, özünü tanıdırmağı da bacarmıyacaq. Başqa sözlə, cəmiyyət onu görəcek, onu dəyərləndirməyə məcbur olacaq, onu kimliyini etiraf edəcək: "Cəmiyyətdə - mənasızlıq arasında tamlıq, çox zaman zahiri fəaliyyət və davranışlara əsaslandığından, bəzən yanlışlığa səbəb olur. Çünki, hamı görsəndiyi kimi olur.

Əvvəli 10-cu səhifədə

Əlbəttə burada bir aşas məsələ də nəzərdən qaçmamalıdır. Ümumi insanlıq və insani dəyərlər naminə görülən işlər istisnaqlı təşkil edir. Bu cür işlər, həm müasirlərinə, həm də gələcək nəsillə insanın kimliyini tanıdır biləcəkdir an tutarlı və əyani sübutlardır. Özünü tanıyanlar tanıdırmağı da bacarırlar. İnsanın düşüncələri və mövqeyi onun kimliyini müəyyən edir. İndiyə qədər, "Mən kiməm?" sualı haqqında özüm barəsində düşünərkən müasirlərimin mənə verdiyi dəyər və münasibətini ifadə edən sözlərin (Axund-İmam, ilahiyatçı, alim, müəllim, mirzə, əfəndi, molla, ağa, şair-publisist, şeyx, filosof və s.) heç birini cavab kimi qəbul etməmişəm. O mənada yox ki, bu cür müraciətlərə laqəyd münasibətim olub. Əksinə, müxtəlif formada hörmətə layiq ad və məqam sahibi kimi, mənə müraciət edənlərin hər birinə dərin hörmətim və sayğılarım var. Mən kiməm?-sualına gəldikdə isə, öz cavabım bir mənəlidir: "Mən insanam!". Nə qədər həyəcan doğuran qənaətlərdir. Axı indiyə qədər biz çoxlarını görmüşük ki, mən kiməm sualına cavab verməyə çalışıb. Şairlər, filosoflar, böyük söz adamları mən kiməm sualının qarşısında dayanmalı olublar. Bu sualın doğurduğu məsuliyyətə uyğun ona cavab verməyə çalışıblar.

Əgər Nizami Gəncəvi mən kiməm sualına cavab verməli olsaydı, yaqın ki, "Xəmsə"-ni yaradan, qəzəl sahəsində divan ustası olduğunu təsdiq edən bir kimsə olduğunu deyər. Eləcə də Füzuli öz kimliyinə mən kiməm sualı ilə başlayan qəzəlini yada salmaq cavab verərdi. Amma bu cavabların hər biri böyük sənətkarların hansı mənəvi gücdə olduqlarına ön tutarlı, yetərli cavablardır.

Yaqub Söz qeyd etdiyi fikrə müəyyən qənaətli nəticəyə məsuliyyətlə yanaşan müəllifdir. Təsədüfi deyil ki, o, yeni kitabını sınaq yükü adlandırır. İnsan həyatı əslində elə sınaqlardan keçən bir ömürdür. Hər günün özü insana yeni əhvalatlar gətirə bilər. İnsan sevində bilər, kədərlənə bilər. Bu baxır insanın sınağa qarşı, həyatın çətinliklərinə qarşı necə dözü bilyəni, necə davam gətirdiyini. Zənnimcə, "Sınaq yükü"nü mahiyyətini Yaqub Söz özü də tutarlı cavablayır: "Kitabımızın "sınaq yükü" adlanması heç də təsadüfi deyil. Əksinə şüurlu yanaşmaya əsaslanan bir qərardir. Hər bir insan dünyaya doğulduğu vaxtdan son nəfəsinə kimi sınaqla qədrədir. Bir azda açıqlasay, heç kəs alim (həqiqəti bilən və dərk edən) kimi doğulmur. Ancaq, alim olmaq potensialı (qabiliyyət və bacarığı) ilə doğulur. Bu anlayışı, insana aid edilə biləcək bütün sahələrə şamil etmək olar. Kim olmaq istəyirsənsə ola bilsən. Ancaq sınaqlardan keçmək şərti ilə. Ömür yolunda üzlaşdığı çətinliklərin sınaq yükünə tab gətirə bilən çiyənlər sahibini büdrəməkdən, yıxılmaqdan qoruyur. Həyat eşqini sönməyə qoymur. Ona səbr və dözümlü verərək, həyatına davam etdirir. Bilik və bacarığını başqalarına da aşılamaq istəyənlər əsl insanlardır. Bu kitabımızda ömür yolumuzun bir qismini (2012-2022) bölümlərə ayıraraq oxuculara təqdim etməklə, əvvəlki kitablarımızı əldə edə bilməyən müasirlərimizin və gələcək nəsillərimizin kimliyimiz - düşüncələrimiz və

Həyatın "Sınaq yükü" sözün güzgüsündə yaxud, Yaqub Sözün yeni kitabı üzərində düşüncələr

mövqeyimiz barəsindəki tanışlığımıza yardımçı olmaq istədik. Ümidvarıq ki, oxucuların marağına səbəb olacaq-dır. Hamılıqla, Allaha əmanət olun!". Yaqub bütün varlığını insanlara xeyir arzulayan, insanların təbiiyyətinə xoş əhval bəxş edən söz adamıdır. O, yeni kitabını məhz bu niyyətlə oxuculara təqdim edir. Bir sözlə, bilyini, bacarığını insanlardan əsirgəmir. Elə bu niyyətlə də deyir ki, sözünü başqalarından əsirgəməyən adamlar əsl insanlıq zirvəsində qərar tutanlardır. Yaxşıdır ki, yenə də özünü oxuculara təqdim. Oxucuların marağını unutmur. Çox istəyir ki, oxucular bu kitabın arasına yığılmış duyğu və düşüncələrin mahiyyətini düzgün başa düşsünlər. Yaqub sözün bu kitabına toplənmiş yazılarını seçilmiş şeirlər kimi də qəbul etmək olar.

Elə kitabın birinci bölümünə 2012-2017-ci illərdən yazdığı seçmələri əlavə edib. Maraqlıdır ki, həmin şeirlərə epigraf olaraq Çox dəyərli bir poetik parça da verir: "Özün haqda qərar vermə hələ sən, Gərək sınaqlarda qalib gəlsən. İstəyirsən kimliyini biləsən? Qəlbindəki arzunu, diləkdən soruş". Ümumiyyətlə, Yaqub Söz öz oxucuları ilə asanlıqla ünsiyyət tapa bilir. Çünki şeirlərində üz tutduğu tərəfə səmimi münasibəti aydın görür. Elə yuxarıda qeyd etdiyi kimi oxucusundan tələbi də, sorğusu da çox fərqlidir. Həqiqətən də, hər kəs öz kimliyini qəlbindəki duyğularla təyin edə bilər. İnsanlara necə yanaşır, insanlara qarşı münasibəti sağlamdır... bütün bunların fərqi çoxdur. Ən azı ona görə ki, ritorik sualların hər birində aydın bir cavab var.

Yaqub Söz təbiət etibarını ilə özünü hesabat verən adamdır. O, qorxmadan, çəkinmədən öz ünvanını oxucusuna aydın verə bilər.

Cəmiyyətə qərəzsiz olanda, insanlara doğma yanaşanda hər kəsin qəlbini açıq olur. Qəlbə açıq adam sanki qonaqlı-qaralı evə bənzəyir. Yaqub Söz də bütün varlığını

ilə doğma münasibət bəslədiyi insanlara öz ünvanını "Mənim ünvanım" adlı şeirində belə təqdim edir:

Tüstüsü od tutub yanan axtarsan,
Fərq etməz qoca, ya cavan axtarsan,
Həsrətli, nisgilli ünvan axtarsan,
O, mənim ünvanım, mənim ünvanım.

Gümanlar içində güman axtarsan,
Yurdundan didərgin olan axtarsan,
Əlinin qabarı talan axtarsan,
O, mənim talanım, mənim ünvanım.

Vətəndə gözəldir hər yan axtarsan,
Vəsfi aciz olan bəyan axtarsan,
Cəbrayıl adına məqam axtarsan,
O mənim məkanım, mənim ünvanım.

Maraqlıdır Yaqub Söz tüstüsü yamağı da özünün ünvanı hesab edir. Ancaq tüstüsü yamaq üçün hansı yaşda olmağın fərqi yoxdur. Yalnız insan olmağın, insanlara doğma münasibət bəsləməyin fərqi var. Bu səbəbdən də Yaqub özünü yalnız həsrətdə, nisgildə fərqli sanır. O, həsrətli günlərində gələcəyə gümanla baxırdı, bəlkə bu gümanın içində şübhə də vardı. Görünür, elə həmin çətinliklər təəssüratı olaraq öz ünvanını gümanlar içində güman axtaran kimi göstərir. Demək, Yaqub Sözün bir ünvanı da qabarlı əl sahibi olmağıdır. Vətəndə hər yerin gözəl olduğunu deyir. Və nəhayət, Cəbrayıl adlanan məkanı öz oxucusuna ayrıca çatdırır. Burası çox doğrudur ki, Yaqub Söz harda olsa, hörmət qazanandır. Onun haqqında ürək dolusu sözlər yazan Əli Rza Xələfli də qeyd edir ki, Yaqub Söz Cəbrayılda böyük hörmət sahibidir. Cəbrayillılar onu həmişə hörmətlə öz məclislərinin başında əyləşdirirlər. Danışdıqlarına, dediklərinə hörmətlə yanaşır.

Yaqub Söz yurdunun övladlarını igid kimi, qəhrəman kimi tərənnüm edir. Düşmənlə qarşı amansız olan qəhrəman cəbrayillılarla fəxr edir. Və həmin adamların hər birini özünün ünvanı kimi göstərir:

Düşmənin gözünü oyan axtarsan,
Arzusunu ürəkə qoyan axtarsan,
Vüsəlin ətrini duyan axtarsan,
O mənim duyanım, mənim ünvanım.

Əgər dar günündə həyan axtarsan,
Vətəncin canına qıyan axtarsan,
İgidlər, şəhidlər sayan axtarsan,
O mənim sayanım, mənim ünvanım.

Yaqub Söz, vüsəla çatan axtarsan,
Həsrətli boynundan atan axtarsan,
Sonda qalib gələn Sultan axtarsan,
O mənim Sultanım, mənim ünvanım.

Yaqub sözə vicdani yanaşması ilə fərqlənir. Bu şeirdə sanki biz İkinci Qarabağ savaşının yekununu da görürük. Birmənalı şəkildə Ali Baş Komandanın

şərəfli qələbəsini də Yaqubun sözün mənasına bükülmüş dəyərində hiss edirik.

Yaqub Söz Cəbrayılı tərənnüm edən çoxlu şeirlər yazıb, Qarabağı sevgi ilə vəsf edib. Öz kəndini, doğma yerləri tərənnüm etməkdən məmnunluq duyub. Onun şeirlərində yer-yurd adları xüsusilə diqqət çəlb edir.

Şübhəsiz, indi Qarabağ işğaldan azad olunub. O yerlərə qayıdan yeni nəsillər Yaqub Sözün çox dəyərli bir şeiri ilə yer-yurdu tanıya biləcəklər. Yəni Yaqub Söz öz şeiri ilə bələdçilik missiyasını yerinə yetirir.

Bildiyimə görə Yaqubgilin kəndi Araz qırağı, bağlı-bağatlı bir yer olub. Burada hər bir ərazinin özünəxas adı, ünvanı da var. Müəllif "Əlimdə qalib" şeirində həmin doğma kəndin ərazilərini adbaad, ünvan-ünvan gəzir. Mən inanıram ki, həmin yerlərə yolu düşənlər Yaqubun bu şeirində yada düşən ünvanları təkcə düşüncələri ilə yox, həm də gözləri ilə axtaracaqlar.

"Əbdal"- qarğılıq, çinarlar "Susalıq",
Suyu, havası da şəfa-sağlamlıq,
Bu dünyaya doğulduğum obaltq,
Həsrətli ağır yük belimdə qalib.

Şirin sulu "Orta-oba" kəhrizi,
Yamacında bənövşəsi nərgizi,
Axar suda su çiçəyi, yarpızı
Dərməyə uzalı əlim də qalib.

Hələ "Göycə göl", "Sumaxlı dəyə"
Həyranlıq baxş edir baxan gözlərə.
"Gözəl Yal", arxası "Qaranlıq dəyə",
Keçə bilmədiyim selim də qalib.

"Yuxan oba"-məktəb, elm ocağı,
Kimlərə açmamış isti qucağı!
Ağıla sığmayan dəyər bucağı,
Qədrini bilməyim bilim də qalib.

"Quzğunlu yal"ətəyində qəbirlər
Ziyarət olunmur ötüşür illər
"Sancallı" sevarlər də bilirlər,
Həmsin demədim dilimdə qalib.

Bu adlar, ünvanlar poetik yozumla təqdim olunur. Ancaq bundan sonra şair sanki öz düşüncələrinə yekun vurmaq üçün mənəvi mühitinə qayıdır. Həsrətini, yerin-yurdun ağrısını bundan sonrakı bəndlərə cəmləyir. Ömrünü qürbətə yaşadığını, dərddli insanları görəndə onlara öz təskinliyi, doğmalığı ilə munis olduğunu, bir sözlə, sözün özünə güvənlə varını insanlarla, doğmalarla bölüşmək istəyini göstərir. Zənnimcə, hər kəs Yaqubun bu sətirlərini oxuyanda istəməz kənd həyatının yaddaşda yaşayan elementlərini asanlıqla təsvür edənlər arasında bilər.

Davamı 13-cü səhifədə

Əvvəlki II-ci səhifədə

*El-obadan uzaq bölgəyə düşdüm,
Dərdə dərd qatmadım kimlə görüşdüm,
Sözə qısıqlaraq sözlə bölüşdüm,
Heç kim qınamasın elim də qalıb.*

*Anamin yun əlçimi, yun darağı,
Cəhrəsi, düğçası, kələf, yumadı,
Baxdığım heyranlıq uşağ marağı
Deməzdim uşaqlıq ilimdə qalıb.*

*Yaqub Sözün dil hekayət dərdini,
Həm ərazi, həm vilayət dərdini,
Biganəlik, həm cinayət dərdini
Yazmışam kağıza əlimdə qalıb.*

Bu şeir ayrı-ayrı yer-yurd, ərazi mənzərələri ilə mənəvi mühitin bənzərsiz qovuşğundan yaranıb. Müəllif bütün təbiəti etibarı ilə bu şeirdə də yaddaşına bağlı olduğunu göstərir. Yaddaş onu öz keçmişindən ayrılmğa qoymur. Ümumiyyətlə, Yaqubun bütün şeirlərində insanın yaddaşına qayıdışını təlqin edən motivlər var.

Yaqub Mirzə birmənalı şəkildə mənəviyyat adamıdır. Ona baxanda sanki dünya malında gözündə olmayan bir kimsəni təsvüründə canlandırır. Gözü tox, dünya malı üzərində mübahisə etməyən adamdır. Hələ neçə il əvvəl dostum Əli Rza Xələfli onun şeirlərinə çox dəyərli təhlillər vermiş və mənəvi mühitinin səfəliyi də ayrıca qeyd etmişdir: "Yaqub Mirzə Söz istər söhbətində, istərsə də, yazılarında "Qurani-Kərim" in mötəbər ayələrinə istinad edir. Özü də yeri düşdükcə təlqin edir ki, hər kəs öz yolunda atdığı addımda öz inamına güvənsin. Yaqub Mirzə müqəddəs kitabın işığını əbədi dəyər kimi qavrayır və bunu insanlara da təlqin edir. Həmişə yazarlar arasında olur, ziyalılarla ünsiyyət saxlayır, zaman boyu qənaətlərini də cəsarətlə bildirməkdən çəkinmir. Bütün bunları özünün, həyatının mənası hesab edir. Yaqub Mirzə Söz yaxşı bilir ki, haqiqətin qədrini haqqı sevən bilir. Ona görə də yazısında, sözündə inamının, əqidəsinin qurbanı olmağı da bir üstün mərtəbə sanır:

*Söylə haqiqəti, haqqı sevənə,
Vüsal cəfasını bilsə də yenə,
Həqq əşiqi pərvanədən öyrənə,
Vüsal həsrətində qalana gətir.*

*Bir könül quşu ki, dili gileyli,
Nə qədər ucmağa olsa da meyli,
Qonar bir budağa dincələr xeyli.
Budaqsız ağaca qonarı gətir.*

Yaqub Mirzə Söz doğru deyir ki, könül quşu haraları gəzsə də, yenə bir budaqda, yəni bir məkanada dayanıb dincələr. Könül quşunun dayanıb dincəldiyi məkan sözdü, söz ocağıdır. Bu ocağı o, mənəviyyat evi kimi görür. İnsanın mənəvi aləmini də barlı, bəhərlə ağac kimi təsvir edir. Bunlar da onu göstərir ki, Yaqubun bu duyğulanmaları onun daxili aləmindən gəlir. Vüsal üçün hər cür cəfa çəkmək əşiqə xoşdur. O əşiqə ki, eşqi yolunda pərvanə kimi yannaq dərzi öyrənib. Yeri gələndə o, özünü tüstüslü yanan ocağa bənzədir:

*Bilmirəmsə yerin altı, üstünü,
Əgər duya bilsən qalxan tüstümü,
Sirab etmək üçün yanan köksümü,
Ara buludları, dolanı gətir.*

*Doğma yurd söyləyən cəmi dillərdi,
Qasidi o səmtə əsən yellərdi,
Şahidi ömründən ötən illərdi.*

Həyatın "Sınaq yükü" sözün güzgülüsündə yaxud, Yaqub Sözün yeni kitabı üzərində düşüncələr

"Söz" adlı alışıb yanarı gətir.

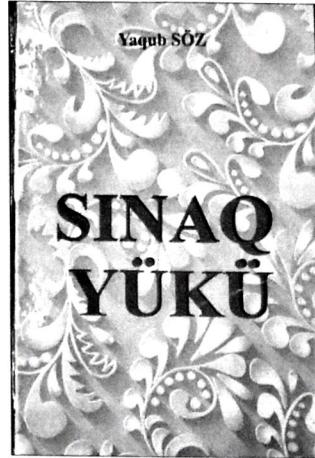
Yaqub Mirzə Sözün mənəvi mühtü vəfi halı, mənəvi yaşam yolu kimi də bu misraları qavramaq olar. Onun sözləri lap klassik ədəbiyyatda deyildiyi kimi, küllək adlı qasidlə yurda yetən duyğularıdır. O, nə yazıb, necə yazıb, necə yaşayıb, indi hansı hissələri daşıyıb - bütün bunlar üçün bir şahidi var. Allahdan aşağı o da öz ömrüdü. Və nəticə olaraq yaxşı deyir ki, bu ömür söz adı daşıyıb, yanarı bir ocaqdı". Yaqubun sözə yanaşmasını xarakterizə edən bu qeydlər bizdə belə bir qənaət yaradır ki, Yaqub sözü elə canlı varlıq kimi qəbul edir. Mahiyyətə insanın içərisindən sözü götürəndə heç nə qalmadığı kimi ədəbi öməklərin də içərisindən mənəvi sözü yığılı qalır. Amma yaxşıdır ki, Yaqubun bütün şeirlərində müəyyən fikir ifadə olunur. Biz onun əslində həm də fikir adamı kimi, düşüncə sahibi kimi qavrayırıq. Təkcə hissələrlə, emosiyalarla yaşamır. Həyatı ayıq gözələ seyr edir.

"Sınaq yükü" kitabı bir neçə bölmədən ibarətdir. Müəllif bir bölməni də "2017-2019-cu illər" adlandırır. Görünür, müəllifin zənninə görə bu illər onun həyatında ayrıca bir mərhələ təşkil edir. Onu da qeyd etmək yerinə düşər ki, haqiqətən müəllifin zaman baxımından mərhələlərə ayırdığı şeirlərində həyata dərin baxış diqqəti cəlb edir.

Yaqub Söz üçün həyatın hərəkətverici qüvvəsi sevgidir. Eşq anlamında olan sevgi əslində həyatın mənası, mahiyyətidir. Bir vaxt Nizami də deyirdi ki, "Eşqdir məhrabi ona görə düşünən varlığa çevrilib ki, onun mənəvi hakimi eşq olub. Dünyadakı bütün dirliklərin mənbəyi sevgi ilə bağlıdır. Yaqub da öz şeirlərində sevgiyə bu yanaşma ilə dəyər verir.

Müəllifin nəzərinə görə sevgi səf olmalıdır, sağlamlıq olmalıdır. Hər bir sağlam sevginin arxasında zəngin mənəvi həyat dayanır. Amma təəssüf ki, həyatda elə insanlar var ki, bu hissələrlə mənəvi əlver edir. Hətta təvəzlərdən biri digərinə sevgi adı ilə yalanlar satır. Yaqub Söz bu yanaşmanı cinayət hesab edir. Onun "Bəndəlik sevgisi" adlı bir şeiri var. Şübhəsiz, burada müəllif uca Allaha, yaradana olan sevgini həyatın qaynağı hesab edir. Əgər ulu yaradana sevgi yoxdursa, onda insanın öz həmcinsinə olan sevgisi də saxta olar. Təbiəti idarə edən insanın bəndəlik sevgisidir və müəllif də təsadüfi olaraq öz şeirini "Bəndəlik sevgisi" adlandırmır. Bütün hallarda müəllif təbiətin bütün dürrü hallarında sevginin gücünü görür.

Sevgilər təmənnəsiz olur, minnətsiz

olur. Çünki ilkin başlanğıc olaraq təmənnəsiz sevgilər Allaha sevgidən qaynaqlanmalıdır. Müəllif məhz bu qənaətdədir.

*Təməz, səf deyilsə duyğular əgər,
Sevgi də saxtadır sonu cinayət.
Necə gəlmişdirsə eləcə gedər,
Səbəbi şərt olar, yada ki minnət.*

*Qaynağı məhəbbət olarsa sevgi,
Allaha sevgidən doğarsa sevgi,
Allaha bəndəlik olarsa sevgi
Sənməz, çünki körüküsü sədaqət.*

Müəllifin düşüncəsinə görə yollar dünyanı bəzəyir. İnsanın varlığında yaşayan arzular, diləklər sanki münbit torpaq üstündəki çiçəklər kimi insanın təbiətini bəzəyir. İnsanlar dünyanı bəzəyən yollarla bir-birinə doğru gedər, bir-birini anlamayacağı gəder. Bütün hallarda insanlar yorulub yolda qalmazlar. Hətta cismən yorulsalarsa belə, onların könül duyğuları bir-birinə doğru qanadlanan arzularla, diləklərlə yolu axıra çatdırar.

*Bəndəlik sevgisi ürəkdən keçər,
Arzudan, diləkdən, çiçəkdən keçər,
Dünyanı bəzəyən gerçəkdən keçər,
Hədəfə vəsilə yollardır əlbət.*

*Bu sevginin sərhəddi yox məkansız,
Bu sevgidən məhrum olmaq imkansız,
Bu sevgidə bütün güllər tükənsəz,
Tükənməyən gücü yalnız məhəbbət.*

*Sevgisiz həyatda nizam pozular,
Daşın, torpağın da bənizi solar.
Gözəli axtarmaq eyib sayılar,
Gözəlik axtarmaq deyil qəbahət.*

Sevgilərin məkanı ürəkdir. Amma əsas odur ki, bu məkanın əhatə etdiyi sevgi diyəri sərhədsizdir. Doğrudan da, insan ölinin yetmədiyi, ününün çatmadığı yaradana sevgi bəsləyər bilirsə, onda yer üzünün əşrəfi olan insana niyə belə sevgi bəsləməsin. Yaqubun "Bəndəlik sevgisi" şeirinin möğzində bu ideya dayanır. Yəni insanları bir-birinə doğma münasibət

soslayış var onun şeirlərində. Onun qənaətinə görə sevgi olmayan yerdə daşın, torpağın da bənizi solmuş olar. Zənnimcə, bunun belə başa düşmək mümkündür. Yəni insan torpağa sevgi ilə yanaşarsa, onu əkilər becərsə, torpaq üstündə zəhmət çəkərsə, onda torpağın üzü güllər. Yəni torpağın üstündə güllər açar. Ağaclar bar gətirər, dünya gözəllik donuna bürünər. Müəllifin düşüncəsinə görə insanın ən üstün ideali gözəlliyə yetmək istəyidir. Burada söhbət gözəlliyə getmir, ümumi gözəllik anlamından söhbət gedir. Yəni xəbəsləyin, yalanın, tamahın... bir sözlə, insana yaşaymayan nə varsa, onun hamısından imtina olunduğu, yəni ali insanı keyfiyyətlərin hakim olduğu yer elə gözəllik məkanıdır. Müəllif şeirini maraqlı duyğularla başa çatdırır. Demək, insan ən gözəl nəğməsinə sevgi ilə oxuyursa, bu nəğmənin diriliş gücü var. Müəllif bu hissi təlqin edir:

*Sevgisiz oxunsə sevgi nəğməsi
Sayılmaz sevginin həyannaməsi,
Dünya bazarında sevgi kəlməsi
Sərmayə qismində dəyərli sərvət.*

*Söz bəndəlik sevgisində çəşmədi,
Bu sevginin cəfasından qaçmadı.
Haqiqi sevənlər sirrini açmadı,
Aşıqlar sevgidən etməz şikayət.*

Sözün haqiqi mənasında mən Yaqubun həyatı sevgi ilə yanaşma düşüncəsinə xüsusilə tədqiq edirəm. Bəlkə də, müharibələrin, intriqaaların, münafıqların hamısı insan təbiətindəki sevgi hissəsinin zoəliyindən qaynaqlanır. İnsanlar ürəkədən sevbə bilsəydilər, həyat daha gözəl olardı. Yaqub Söz də elə bunu deyir.

Yaqub Sözün kitabında üçüncü bölüm "2019-2020-ci illər" adlanır. Zənnimcə, bunun özünü də bir xüsusi mənası var. Demək, Yaqub üçün də 2020-ci il qələbəyə qədərki mərhələ xüsusi bir dövrdür. Bundan sonra Yaqubun könül rübabında ən nikbin duyğular soslənməlidir. Yəqin ki, müəllif 2020-ci ildən sonrakı şeirlərini ayrıca kitab kimi nəşr etmək fikrindədir.

*Arada sıxsə da ürəyimizi
Hələ də yarımcıq qalan suallar,
Əlimizdən tutub aparır bizi
Tükənməz arzular, işıqlı yollar.*

Yaqubun "Sınaq yükü" kitabını çapa hazırlananda da oxumuşdum. Müəyyən düşüncələrim kitabın annotasiyasında da öz əksini tapıb. Birçə onu deyirəm ki, Yaqub insanlara xeyir arzulayan, onların ruhunu, varlığını sağlığa çağırır şairdir, müəllifdir, söz adamıdır. Yaqubu həm şair kimi, həm də publisist kimi xarakterizə etmək olar. Və bir daha bunu deyirik ki, Yaqub qəbul etdiyi Söz adına yeni kitabında da sədiq qala bilib.